

Tri výzvy pre NATO na najbližšiu dekádu: Na čo nezabudnúť pri tvorbe novej Strategickej konceptie

Barbora Hrozenská

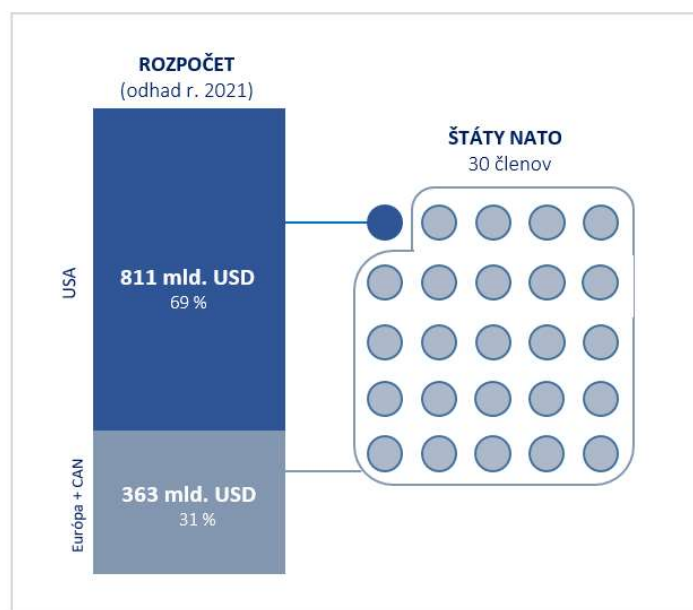
V súvislosti s prípravou novej Strategickej konceptie prebieha medzi členskými štátmi diskusia o smerovaní NATO v najbližšej dekáde. Existuje celé spektrum oblastí, ktorým je venovaná pozornosť - od kolektívnej obrany cez strategické partnerstvá až po krízový manažment. Tri špecifické výzvy - zdieľanie záťaže, nové technológie a vyššia odolnosť NATO - však narastajú na význame vo zvýšenej miere a ich zvládnutie si bude vyžadovať aktívnejšiu reakciu zo strany Aliancie.

Výzva #1: Zdieľanie záťaže a vnútorná kohézia Aliancie

Severoatlantická aliancia pôvodne vznikla ako zoskupenie štátov s cieľom obrany svojich členov pred vonkajšími hrozbami. Efektívnosť fungovania NATO je však čoraz viac okrem vonkajších výziev ohrozovaná aj výzvami zvnútra. Trendom (nielen) posledných rokov je striedavo vo väčšej či menšej miere znižovanie všeobecnej podpory obyvateľov jednotlivých krajín voči členstvu v NATO. V jednom z posledných prieskumov z mája 2021 by za vystúpenie z NATO hlasovalo priemerne 14% obyvateľov v jednotlivých krajinách. To je síce menej, ako v predchádzajúcom prieskume (november 2020 – za vystúpenie bolo 15% obyvateľov), ale viac, ako 12% v roku 2019. Slovensko je v týchto prieskumoch dlhodobo na popredných priečkach medzi krajinami s najvyšším percentom obyvateľstva, ktoré by preferovalo vystúpenie z Aliancie (39 % v roku 2021).

Vnútornú kohéziu ohrozujú aj spory medzi členskými krajinami, ktoré sa týkajú spochybňovania akcieschopnosti Aliancie, jej významu v 21. storočí, rozhodovacích procesov a možnosti každej z krajín ovplyvniť dianie v Aliancii v rovnakej miere. S tým priamo súvisí aj debata o rovnomernejšom zdieľaní finančnej záťaže na obranu. Odhady na rok 2021 ukazujú, že z celkových obranných rozpočtov členských štátov NATO tvorí až 69 % rozpočet USA. Závazok zvýšiť podiel výdavkov na obranu na úroveň 2 % HDP do roku 2024 (prijatý na summit vo Walese v roku 2014) sa

Rozpočet štátov NATO na obranu

Trendom posledných rokov je znižovanie podpory obyvateľov voči členstvu v NATO.

Finančná záťaž na zabezpečovanie obrany je medzi krajinami NATO zdieľaná nerovnomerne.

postupne začína javiť u väčšiny štátov ako nedosiahnuteľný. V roku 2021 sa odhaduje, že nad 2 % HDP budú na obranu dávať len USA, Spojené kráľovstvo, Litva, Lotyšsko, Estónsko, Grécko, Chorvátsko, Poľsko, Francúzsko a Rumunsko. Je preto namieste zvažovať, akým spôsobom bude možné zabezpečiť dostatočné finančné prostriedky na získanie spôsobilostí potrebných na dosiahnutie stanovenej úrovne ambície NATO v najbližších rokoch. Generálny tajomník Jens Stoltenberg na jar 2021 otvoril diskusiu o zvyšovaní spoločného rozpočtu NATO a priameho financovania v rámci Aliancie. Výška spoločného rozpočtu je v súčasnosti 2,5 mld. EUR. To je o niečo viac, ako rozpočet na obranu Slovenskej republiky v roku 2020 (1,79 mld. EUR). Podľa prvých návrhov by sa spoločný rozpočet mohol zvýšiť až o 100%. Deklarovaným dôvodom tohto kroku samozrejme nie je len neplnenie dvojpercentnej hranice. Príčinou je najmä rozširovanie dimenzií pôsobenia NATO o nové oblasti (vesmír, kyberpriestor) a s tým súvisiaci nárast spektra spôsobilostí Aliancie, ktoré bude potrebné zafinancovať.

Tlak USA na európskych spojencov v otázke vyššieho zdieľania záťaže pritom nie je závislý od politického vedenia krajiny (ako najväčšieho prispievateľa do NATO). Ukazuje sa, že bez ohľadu na to, či je pri moci republikánsky, alebo demokratický prezident – rozdiel je len vo formálnom vyjadrení potreby férovejšieho zdieľania záťaže, ale nie v obsahu tejto požiadavky. Zdieľanie záťaže by pritom nemalo byť chápané len finančne, ale aj geopoliticky. V Európskej únii by stálo za zváženie (napr. v rámci debaty o strategickej autonómii) otvoriť diskusiu o prebratí väčšej zodpovednosti za dianie v okolitých regiónoch – najmä v kontexte zahraničných misí na Balkáne a v Stredomorí.

Výzva #2: Nové technologické štandardy vo vyzbrojovaní

Ekonomicky silné štáty s vysoko rozvinutou technologickou základňou a spôsobilosťami v oblasti high-tech budú pre NATO v najbližšej dekáde rovnakou výzvou, akou boli teritoriálne spory a konvenčné zbrojenie v minulosti. NATO má záujem o zachovanie prevahy svojich členov v oblasti EDTs (emerging & disruptive technologies). Ide o technológie ako umelá inteligencia, autonómne systémy, dáta, kvantové technológie, vesmírne aktivity, nadzvukové systémy a biotechnológie. Vojensko-technologické inovácie však dnes už nie sú len doménou vládneho výskumu. Dôležitou súčasťou je súkromný sektor a civilno-vojenská spolupráca pri vývoji technológií na dvojaké využitie.

Aliancia pripravuje dve nové iniciatívy, ktorých cieľom bude podporiť transatlantickú spoluprácu pri vývoji spomínaných kritických technológií a využití inovácie v civilnom sektore na vojenské a obranné účely formou zapojenia start-upov a akademickej sféry. Ide o civilno-vojenský Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic (DIANA) a Inovačný fond NATO (NATO Innovation Fund, NIF). DIANA bude zahŕňať testovacie centrá naprieč štátmi Aliancie a bude spravovať databázu dôveryhodných zdrojov investícií. NIF ako doplnok k tejto iniciatíve bude fungovať ako nadnárodné financovaný fond, do ktorého môžu spojenci prispieť na báze dobrovoľnosti (opt-in). Fond bude podporovať začínajúce firmy (start-upy) aktívne v oblasti EDTs. Zakladajúce dokumenty, ako aj model financovania DIANA a NIF, majú byť dohodnuté v prvom štvrtroku 2022. Ministerstvo obrany má teda práve teraz priestor na presadzovanie takej formy zapojenia, ktorá umožní rozvoj špecifických obranných spôsobilostí Slovenska v najbližších rokoch.

NATO považuje za
kľúčové udržanie si
prvenstva v oblasti
EDTs.

Výzva #3: Širšie chápanie pojmu „odolnosť“

Odolnosť Aliancie je jedným zo zásadných predpokladov zaistenia bezpečnosti jej členov. Odolnosť môže byť chápaná rôzne, ale vo všeobecnosti znamená mať zdroje, infraštruktúru, systémy a nástroje, ktoré umožnia spojencom zvládať hrozby a neočakávané udalosti – od prírodných katastrof, cez hybridné hrozby, masové presuny obyvateľstva, energetické krízy až po ozbrojené útoky. Je to schopnosť byť pripravený aj na neočakávané udalosti.

Pokles rozpočtov na obranu od čias studenej vojny spôsobil rastúcu závislosť zabezpečovania niektorých oblastí spojených s odolnosťou od civilného sektora a komerčných poskytovateľov. Oficiálne údaje NATO uvádzajú, že približne 90 % vojenskej dopravy pre veľké vojenské operácie je prenájatých alebo zabezpečených komerčnými poskytovateľmi; v priemere viac ako 30 % satelitnej komunikácie používanej na obranné účely poskytuje komerčný sektor; a asi 75 % podpory hostiteľského štátu operáciám NATO (HNS) je zabezpečovaných lokálnymi komerčnými službami.

Už na summite vo Varšave v roku 2016 sa lídri NATO dohodli na potrebe zvýšiť odolnosť Aliancie ako celku, ale aj odolnosť jednotlivých štátov, voči plnému spektru hrozieb. Tento záväzok bol potvrdený aj formou komuniké zo summitu NATO v Bruseli v júni 2021. Podľa skúseností z posledných rokov sa nepriateľské aktivity voči NATO menej realizujú formou priameho použitia fyzickej sily (ktorá je spojená s rizikom finančných, ekonomických strát a strát na ľudských životoch). Naopak, rôzni aktéri viac pracujú v kyberpriestore, z čoho vyplýva potreba byť schopný reagovať na oveľa širšie spektrum nových hrozieb.

Riziko predstavuje aj vlastníctvo kritickej infraštruktúry na území štátov NATO tretími krajinami, čo môže mať dopad napríklad na zraniteľnosť v oblasti mobility v prípade závažných krízových situácií. Takisto výroba nových technológií (napr. 5G) a závislosť na ich dovoze z tretích krajín je výzvou pre zdieľanie spravodajských informácií a vojenské plánovanie. Dôležité je tiež sledovať dianie v jednej z nových operačných domén NATO – vo vesmíre. Navigačné systémy (GPS, Galileo), či systémy na komunikáciu, môžu byť prvými cieľmi nepriateľských aktivít, ktorých vyradenie či obmedzenie by výrazne zjednodušilo ďalšie nadväzujúce konvenčné útoky na štáty NATO.

Článok vyšiel v rezortnom časopise **Obrana 11/2021**.

Materiál prezentuje názory autora a Analytického útvaru MO SR, ktoré nemusia odzrkadľovať oficiálne názory a politiky Ministerstva obrany SR. Cieľom výstupov AÚ je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne témy v oblasti obrannej a bezpečnostnej politiky štátu. Práca neprešla jazykovou úpravou.

Nepriateľské aktivity voči krajinám NATO sú posledné roky realizované väčšinou nekonvenčnými prostriedkami.